

J.M. Coetzee

Petersburg'lu

Usta

4. BASKI

Çeviri: İLKNUR ÖZDEMİR

♥ can
roman

J.M. COETZEE
PETERSBURG'LU
USTA

The Master of Petersburg, J.M. Coetzee

© 1994, J.M. Coetzee

© 2003, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Bu eserin Türkçe yayın hakları Peter Lampack Agency, Inc., 350 Fifth Avenue, Suite 5300, New York, NY 1018, USA aracılığıyla alınmıştır.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: 2003

4. basım: Ocak 2018, İstanbul

Bu kitabın 4. baskısı 1 000 adet yapılmıştır.

Düzeltili: Aylin Samancı Elmasdağ

Mizanpaj: Bahar Kuru Yerek

Kapak tasarımı: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Kapak baskı: Azra Matbaası

Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi D Blok 3. Kat No: 3-2

Topkapı-Zeytinburnu, İstanbul

Sertifika No: 27857

İç baskı ve cilt: Yıldız Matbaa Mücellit

Maltepe Mah. Gümüşsuyu Cad. Dalgıç İş Merkezi No: 3 Kat: 2

Topkapı-Zeytinburnu

Sertifika No: 33837

ISBN 978-975-07-3670-4

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com/9789750736704

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 31730

J.M. COETZEE
PETERSBURG'LU
USTA

ROMAN

2003 NOBEL EDEBİYAT ÖDÜLÜ

İngilizce aslından çeviren

İlknur Özdemir

♥can

J.M. Coetzee'nin Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

Utandır, 2001

Romancının Romani, 2004

Barbarları Beklerken, 2005

Yavaş Adam, 2006

Michael K, 2006

Kötü Bir Yılın Güncesi, 2009

Taşra Hayatından Manzaralar, 2011

Şimdi ve Burada / Mektuplar 2008-2011 (Paul Auster'la birlikte), 2013

J.M. COETZEE, 1940'ta Güney Afrika'nın Cape Town kentinde doğdu. Avukat bir babayla öğretmen bir annenin oğlu olan Coetzee, Cape Town Üniversitesi'ni bitirdikten sonra Teksas Üniversitesi'nde edebiyat doktorasını tamamladı, 1972'de Güney Afrika'ya dönerek Cape Town Üniversitesi'nde ders vermeye başladı. İki uzun öyküden oluşan ilk kitabı *Dusklands* 1974'te yayımlandı. Coetzee, bu yapıtında, Vietnam'daki Amerikalılar ile Güney Afrika'da Hollandalı yerleşmeciler arasındaki koşutlukları irdeliyordu. Yazarın *Barbarları Beklerken* adlı romanı, 1980'de Güney Afrika'daki büyük bir saygınlığı olan Central News Agency Edebiyat Ödülü'ne değer görüldü. İngiltere'nin en saygın edebiyat ödülü olan Booker Ödülü'nü ise 1983'te *Michael K / Yaşamı ve Yaşadığı Dönem* adlı romanıyla, 1999'da da *Utanç* adlı yapıtıyla iki kez aldı. Aynı zamanda seçkin bir deneme yazarı olan Coetzee, 2003'te Nobel Edebiyat Ödülü'ne değer bulundu.

İLKNUR ÖZDEMİR, İstanbul'da doğdu. İstanbul Alman Lisesi ve Boğaziçi Üniversitesi'nden mezun oldu. Almanca ve İngilizceden çok sayıda çeviri yaptı. Başlıca çevirileri arasında *Yalnızlığın Keşfi* (Paul Auster), *Tarçın Dükkânları* (Bruno Schulz), *Stiller* (Max Frisch), *Amok Koşucusu* (Stefan Zweig), *İrlanda Güncesi* (Heinrich Böll), *Saatler* (Michael Cunningham), *Küçük Şeylerin Tanrısı* (Arundhati Roy), *Utanç* (Coetzee), *Katran Bebek* (Toni Morrison), *Bech Döndü* (John Updike), *Gün Boyu Gece Yarısı* (Hanif Kureishi) sayılabilir.

1

Petersburg

Ekim, 1869. St. Petersburg'un Saman Pazarı semtinde, bir atlı araba ağır ağır bir sokaktan geçiyor. Yüksek bir binanın önünde sürücü atın dizginlerini çekiyor.

Arabadaki yolcu binayı kuşkulu gözlerle süzüyor. "Burası olduğundan emin misin?" diye soruyor sürücüye.

"Sveçnoy Sokağı, 63 numara, dediğiniz yer burası."

Yolcu arabadan iniyor. Orta yaşın sonlarında bir adam, sakallı, hafif kambur, yüksek bir alnı, kalın kaşları var, bu da görünümüne ciddi, bencil bir hava katıyor. Modası geçmeye yüz tutmuş koyu renk bir takım elbise var üzerinde.

"Bekle beni," diyor sürücüye.

Pek çoğu artık memurlara, öğrencilere ve işçilere oda oda kiraya veriliyor olsa da Saman Pazarı'ndaki eski evler, geçmişteki zarafetlerini bir ölçüde hâlâ koruyorlar. Aralarındaki boşluklara, kimi zaman onların duvarlarını paylaşan, iki, hatta üç katlı, sallantılı ahşap yapılar dikilmiş: en yoksulların oturduğu, bir odalar ve bölmeler kalabalığı.

En eski evlerden biri olan 63 numaranın her iki yanında da bu türden birer yapı var. Gerçekten de, kirişlerden ve direklerden oluşan bir ağ binanın önyüzünü kucaklıyor, ona kuşatılmış bir görüntü veriyor. Payandala-

rın girintilerine kuşlar yuva yapmış, pislikleri binanın önyüzünü kirletiyor.

Direklere tırmanıp sokaktaki su birikintilerine taş fırlatan, sonra inip onları alan bir çocuk güruhu yabancıyı incelemek üzere oyununa ara veriyor. En küçük üç tanesi, oğlan; liderleri olduğu anlaşılan dördüncüsü sarışın bir kız, delici koyu renk gözleri var.

“İyi günler,” diye sesleniyor yabancı. “Anna Sergeevna Kolenkina’nın nerede oturduğunu bilen var mı aranızda?”

Oğlanlar yanıt vermiyor yabancıya, gözlerini kırpmadan bakıyorlar ona. Ama kız, bir an düşünüp elindeki taşları yere bırakıyor. “Gelin,” diyor.

63 numaranın üçüncü katı, merdiven başındaki sahanlıktan başlayarak birbirine geçmeli bir sürü odadan oluşuyor. Yabancı, kızın peşinden kabak ve haşlanmış sığır eti kokan karanlık, kanca gibi kıvrık bir koridora adım atıyor, kapısı açık duran bir banyonun önünden geçiyor, kurşuni boyalı bir kapıya ulaşıyor. Kız kapıyı açıyor.

Baş yüksekliğindeki tek bir pencereden giren ışığın aydınlattığı uzun, alçak tavanlı bir odadalar. En uzun duvarı süsleyen ağır bir işlemeli kumaş odanın loşluğunu yoğunlaştırıyor. Siyahlar giyinmiş bir kadın, yabancıyı karşılamak üzere ayağa kalkıyor. Otuzlu yaşlarının ortasında; yabancıyı getiren kızınki gibi koyu renk gözleri ve kavisli kaşları var, ancak saçları siyah.

“Habersiz geldiğim için bağışlayın,” diyor adam. “Adım...” Duraksıyor. “Oğlum sizin kiracılarınızdan biriydi sanırım.”

Bavulundan bir şey çıkartıp üzerindeki beyaz örtüyü açıyor. Bir erkek çocuğun resmi bu, gümüş bir çerçevede içinde eski bir fotoğraf. “Belki onu hatırlarsınız,” diyor. Resmi kadına vermiyor.

“Bu, Pavel Aleksandroviç, anne,” diye fısıldıyor küçük kız.

“Evet, evimizde kaldı,” diyor kadın. “Çok üzgünüm.” Sıkıntılı bir sessizlik oluyor. “Nisandan beri kiracımızdı,” diye devam ediyor kadın. “Odası bıraktığı gibi duruyor, polis el koyduğu birkaç şey dışında eşyaları da. Görmek ister misiniz?”

“Evet,” diyor yabancı, boğuk bir sesle. “Size kira borcu kaldıysa onu da öderim.”

Aslında, evin bir parçası olan oğlunun odasının kapısı ayrı, penceresi de sokağa bakıyor. Yatak derli toplu, odada ayrıca bir şifoniyer, üzerinde lamba duran bir sehpa ve bir iskemle var. Yatağın ayakucunda, üzerinde P.A.I. harfleri okunan bir bavul duruyor. Yabancı hemen tanıyor bavulu: Pavel’e kendisi hediye etmişti.

Pencereye gidip sokağa bakıyor. Atlı araba sokakta hâlâ bekliyor. “Benim için bir şey yapar mısınız?” diye soruyor küçük kıza. “Arabacıya artık gidebileceğini söyleyip parasını da öder misin?”

Çocuk, adamın verdiği parayı alıp odadan çıkıyor.

“İzin verirseniz bir süre yalnız kalmak istiyorum,” diyor kadına, yabancı.

Kadın odadan çıkar çıkmaz ilk yaptığı şey, yatağın örtüsünü açmak oluyor. Çarşafklar temiz. Çömeli yüzünü yastığa gömüyor; ancak burnuna sabun ve güneş kokusundan başka koku gelmiyor. Çekmeceleri çekiyor. Boşaltılmışlar.

Bavulu kaldırıp yatağın üzerine koyuyor. En üstte özenle katlanmış beyaz bir keten gömlek duruyor. Alnını gömleğe bastırıyor. Oğlunun kokusunu belli belirsiz duyuyor. Derin derin soluyor onu, tekrar tekrar soluyor ve oğlumun hayaleti içime giriyor, diye düşünüyor.

İskemleyi pencerenin yanına çekip oturuyor, gözlerini dışarı dikiyor. Akşam karanlığı çöküyor, yoğunlaş-

yor. Sokak boş. Dakikalar ilerliyor, düşünceleri kıpırdatmıyor. *Derin derin düşünmek*, diyor, işte dünya bu. Başım ağırlaşıyor, gözkapaklarım da: Ruhum kurşun gibi.

Anna Sergeevna ile kızı akşam yemeği yiyorlar, masanın iki başına oturmuşlar, aralarında bir lamba duruyor. Yabancı odaya girince konuşmalarını kesiyorlar.

“Kim olduğumu biliyor musunuz?” diyor yabancı.

Kadın gözlerini ona dikip bekliyor.

“İsaev olmadığımı biliyor musunuz?”

“Evet, biliyoruz. Pavel’in hikâyesini biliyoruz.”

“Yemeğinizi bölmeyeyim. Bavulu bir süre burada bırakabilir miyim? Ay sonuna kadar olan kirayı ödeyeceğim. Aslında kasım ayının kirasını da ödemek isterim. Bir başkasına söz vermediyseniz odayı tutmak istiyorum.”

Kadına parayı uzatıyor, yirmi ruble.

“Öğle sonraları ara sıra gelmemin bir sakıncası var mı? Gündüzleri evde kimse oluyor mu?”

Kadın duraksıyor. Çocukla bakışıyorlar. Kuşkulanmaya başladı bile, diye düşünüyor yabancı. En iyisi bavulu alıp gideyim buradan, böylece ölmüş kiracının hikâyesi kapanır ve oda boşalır. Bu kadın çevresine karanlık saçan bu kederli adamı evinde istemiyor. Ama artık çok geç, para önerilmiş ve kabul edilmiş.

“Öğleden sonraları Matriyoşa evde olur,” diyor kadın sakince. “Size anahtar vereyim. Kendi giriş kapınızı kullanmanızı rica edebilir miyim? Kiracımızla bu odanın arasındaki kapı kilitlenmiyor ama biz normal olarak kullanmayız onu.”

“Özür dilerim, farkına varmamıştım.”

Matriyona.

Saman Pazarı Mahallesi’nin tanıdık sokaklarında dolaşiyor bir saat. Sonra Kokuşkin Köprüsü’nden geçip o sabah İsaev adı altında bir oda tuttuğu hana gidiyor.

Karnı aç değil. Elbiselerini çıkarmadan yatağa uzanı-

yor, kollarını kavuşturup uyumaya çalışıyor. Ama akli oğlunun 63 numaradaki odasına gidiyor: Perdeler açık. Ay ışığı yatağın üzerine vuruyor. Yabancı orada, kapının yanında, neredeyse soluk almadan duruyor, gözleri köşede duran iskemleye dikili, karanlığın iyice çökmesini, başka türden bir karanlığa dönüşmesini bekliyor, mevcudiyetin karanlığına. Sessizce dudaklarını kıpırdatıp oğlunun adını söylüyor, üç kez, dört kez.

Büyü yapmaya çalışıyor. Ama kime: Bir hayalete mi, kendine mi? Ölmüş kadının adını fısıldayarak, onu kandırıp cehennemden derinliklerinden çıkarmaya çalışarak adım adım geri giden Orpheus'u düşünüyor. Uyurgezer gibi, mecalsiz ellerini öne uzatarak, görmeyen, ölü gözleriyle kendisini izleyen, kefene sarılı kadını düşünüyor. Ne flüt, ne lir, yalnızca sözcük, üst üste o bir tek sözcük. Ölüm bütün bağlantıları kesse de geriye ad kalır. Vaftiz: Bir ruhun bir adla birleşmesi, sonsuza kadar taşıyacağı bir adla. Neredeyse soluk almadan, o iki heceyi yeniden söylüyor: *Pavel*.

Başı dönmeye başlıyor. "Artık gitmeliyim," diye fısıldıyor ya da fısıldadığını sanıyor, "geri geleceğim."

Geri geleceğim: Oğlu birinci sınıfa başladığı gün onu okula götürdüğünde de aynı sözü vermişti. *Terk edilme-yeceksin*. Ama terk etmişti onu.

Uykusu geliyor. Yüksek bir çağlayanandan bir havuza atladığını hayal ediyor ve kendini bu dalışa bırakıyor.

1869 yılının sonbaharında, ünlü Rus yazar Fyodor Mihayloviç Dostoyevski, gönüllü bir sürgün olarak yaşadığı Almanya'dan Petersburg'a çağrılır. Ellisine merdiven dayayan, mutsuz ve öfkeli yazar, alacaklılarına yakalanma tehlikesine, gizli polisten korkmasına rağmen sahte bir ad kullanarak döner Petersburg'a. Üvey oğlu Pavel'in gizemli ve beklenmedik ölümüdür dönüş nedeni. Kederli Dostoyevski, çok sevdiği halde uzak düştüğü Pavel'in ölümünün ardındaki sırrı öğrenmeden huzur bulamayacaktır. Oğlunun ölümü intihar mıdır yoksa cinayet mi? Pavel, üvey babasını sevmiş midir yoksa ondan nefret mi etmiştir? Şiddet eylemlerine girerek devleti ve tüm kurumlarını devirmeye çalışan devrimci Neçayev'e bağlılık yemini edenlerden biri midir? Dostoyevski'nin, Pavel'in ev sahibesiyle ilişkisi nasıl sonuçlanacaktır? Ünlü yazar, Pavel'in ölümünün izni sürerken kendi kimliğiyle ve hayattaki durumuyla ilgili gerçeklerle de yüzleşmek zorunda kalır.

J.M. Coetzee, romanında Dostoyevski'yi yeniden yaratırken zoru başarıyor; bir başka yazarın, Dostoyevski'nin kafasının içinden yazıyor; insan zihninin kını zaman son derece itici çelişkilerini cesaretle ve riske girerek ortaya koyuyor; kurduğu dünyada ve yarattığı karakterlerde, Dostoyevski'nin romanlarının karanlık ortamını, ruhsal çözümlerini ustalıkla yansıtıyor. *Petersburg'lu Usta* aynı zamanda müthiş bir değişimin eşliğindeki Rus toplumunun da dönemsel bir tablosu.

